

سیر و سفر در اسلام

به قلم: سوسن جوکار

سیر و سفر در اسلام

به قلم: سوسن جوکار

ناشر: انتشارات قیام - قم، خیابان شهداء، کوچه ممتاز، شماره ۷۱

تلفکس: ۷۷۴۰۵۸۷ - ۰۹۱۲۱۵۱۳۱۲۰

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

طرح جلد: انجمن طراحان میتر

نوبت چاپ و سال نشر: اول / ۱۳۸۶

چاپخانه: یاران

شابک: 964-6871-95-X

قیمت: ۱۲۰۰ تومان

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۳	بیان مسئله
۱۳	اشاره
۱۵	بخش اول: اهداف سفر
۱۷	معنای لغوی سفر
۱۷	تاریخچه سفر
۱۸	چرا مسافرت می‌کنیم؟
۱۹	۱. پاسخ به دعوت حق، جهت تفکر
۱۹	۲. حفظ ایمان
۲۰	۳. ایجاد تنوع محیطی و فکری
۲۲	۴. ارضای حس کنجکاوی
۲۳	۵. شناسایی جایگاه خود در طبیعت
۲۳	۶. شکوفایی و تکامل شخصیت
۲۴	۷. صله ارحام
۲۴	۸. عبرت آموزی و کسب تجارب

۹. زیارت اماکن مقدسه و به جا آوردن حج و عمره ۲۶

۱۰. مداوای بیماری ۲۷

۱۱. تجارت ۲۷

۱۲. علم آموزی ۲۷

بخش دوم: فرهنگ سیر و سفر ۲۹

فرهنگ سیر و سفر ۳۱

ارزش مسافر ۳۲

ارزش سفر ۳۳

بخش سوم: فواید سفر ۳۵

برخی از فواید سفر در کلام مولا ۳۷

۱. تفرّج هم ۳۸

۲. اکتساب معیشه ۳۸

۳. اکتساب علم ۳۹

۴. اکتساب آداب ۴۰

۵. صحبة ماجد ۴۱

بخش چهارم: آمادگی قبل از سفر ۴۳

الف) یافتن همسفری موافق ۴۵

شرایط همسفر خوب ۴۷

۱. یاری کننده همراهان ۴۷
۲. بخشش لغزش های همراهان ۴۸
۳. گشاده رویی و بشاش بودن ۴۸
۴. یاری کننده در حمل وسایل سفر ۴۹
۵. برد بار بودن در امور ۴۹
۶. پذیرایی از همراهان و مواظبت بر وضعیت تغذیه آنها ۵۰
۷. پرهیز از غیبت کردن و شنیدن آن ۵۰
۸. عدم تحمیل کار خود به دیگران ۵۰
۹. دارا بودن مهر و محبت ۵۰
۱۰. اهل مشورت بودن ۵۱
۱۱. پرهیز کردن از پرحرفی ۵۱
۱۲. در آشکار و نهان شکر گزار خدا بودن ۵۱
۱۳. یاور و پشتیبان همراهان بودن ۵۲
۱۴. دوری کردن از حسادت ۵۲
۱۵. دوری نمودن از ترس های غیر منطقی ۵۲
۱۶. به دور بودن از گوشه گیری و انزواطلبی ۵۲
۱۷. پرهیز از کم حوصلگی و زود رنجی ۵۲
۱۸. خود داری از منت گذاشتن ۵۳
۱۹. به دور بودن از بخل و حرص ۵۳
۲۰. نشستن پای درد دل همسفران ۵۳
۲۱. راز دار بودن ۵۴

۲۲. پرهیز از بد زبانی ۵۴
۲۳. اهمیت به نماز و اقامه آن در وقت خود ۵۵
۲۴. شوخ طبعی ۵۵
- همسفر مرد عرب ۵۶
- چگونگی بر خورد با همسفران از دیدگاه لقمان ۵۹
- همسفر ما از نظر مالی چگونه باشد؟ ۶۰
- ب) آماده کردن توشه سفر ۶۱
- سفارش لقمان در مورد توشه ۶۵
- ج) حلالیت طلبیدن از دوستان و آشنایان ۶۶
- بخش پنجم: زمان مناسب برای سفر ۶۷
- چه روزهایی برای سفر کردن خوب است؟ ۶۹
- چه زمانی از شبانه روز حرکت کنیم؟ ۷۳
- بخش ششم: دعاها و اعمال هنگام اراده سفر ۷۵
- خواندن پنج سوره قبل از مسافرت ۷۸
- وداع با آشنایان ۷۸
- دعای هنگام وداع با آشنایان برای رفتن به سفر ۷۸
- هنگام خروج از منزل ۸۰
- دعای پس از خداحافظی با خانواده ۸۱
- مشایعت و بدرقه مسافر ۸۵

۸۶	از زیر قرآن رد شدن
۸۶	دعای سفر امام جعفر صادق علیه السلام
۸۶	دعای سفر حضرت علی علیه السلام
۸۷	دعایی دیگر
۸۷	دعا هنگام سوار شدن بر وسیله نقلیه
۸۹	دعا پس از صدقه دادن
۸۹	منزل کردن «توقف کردن» در بین راه
۹۱	بخش هفتم: دعاها و اعمال مربوط به سفر
۹۳	دعای هنگام رسیدن به محل مورد نظر
۹۳	وقتی منزل کردیم
۹۴	تماس داشتن با خانواده و دوستان
۹۴	پس از مستقر شدن
۹۵	برخی از خوردنی ها در سفر
۹۶	برای سالم ماندن خود و وسایل
۹۶	ترس در سفر
۹۸	گم کردن راه در سفر
۹۹	داستانی در مورد گم کردن راه
۱۰۰	گم کردن وسیله در سفر
۱۰۱	برای محافظت از وسایل
۱۰۱	هنگام عبور از پل در طول سفر

- ۱۰۲ پیاده روی در سفر.
 ۱۰۲ هنگام بالا رفتن از جایی در سفر.
 ۱۰۲ در امان بودن از آفات سفر.
 ۱۰۲ در امان بودن از دزدان در سفر.
 ۱۰۳ داستان دو تاجر.
 ۱۰۴ ذکرى که در طول سفر مى گوئیم.
 ۱۰۵ بخش هشتم: دعاها و اعمال بازگشت از سفر.
 ۱۰۷ هنگام بازگشت از سفر.
 ۱۰۸ استقبال مسافر.
 ۱۰۹ گرفتن گرد راه از خود.
 ۱۰۹ مهمانی دادن.
 ۱۱۰ نتیجه کلام.
 ۱۱۱ منابع.

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم

انسان امروز، خود را در کوره راه‌های روز مره گی به فراموشی سپرده است.

بعضی وقت‌ها چشم و هم چشمی‌ها او را به دنبال کار بیشتر برای دستمزد بیشتر می‌کشاند تا بتواند به ظواهر زندگیش برسد به قول معروف از دیگران کم نیاورد؛ ولی در این میان نتیجه‌ای جز خستگی و افسردگی عایدش نمی‌شود؛ دوست دارد هر چه زودتر بر این خستگی‌ها چیره شود و به دنبال راهی می‌گردد تا خود را از چنگال یکنواختی و افسردگی برهاند اما گاه و بی‌گاه راه را از چاه تشخیص نمی‌دهد و از چاله در می‌آید و در چاه می‌افتد؛ خود را قربانی همه حوادث و اتفاقات دور و برش می‌بیند و به کلافی سر درگم می‌ماند که نمی‌داند چه باید بکند تا از این همه رنج و محنت نجات پیدا کند و علاوه بر آن توصیه به سفر کردن می‌شود. اگر پیش علمای دین برود می‌گویند سفر را در برنامه زندگی خود بگنجان، اگر....

با خود فکر می‌کند که نکند بیشتر انسان‌های سالم و موفق اهل مسافرتند؟

اتفاقاً زندگینامه خیلی از افراد موفق را که می‌خوانیم می‌بینیم اهل سیرو سفر بوده‌اند و خیلی وقت‌ها با مسافرت کردن، ایده‌ای جدید در ذهنشان جرّقه زده و آنها دست به اختراعات و اکتشافات زده‌اند.

وجود همسفران خوب در سفرها نیز موجب می‌شود افراد عادی هم چیزهای زیادی یاد بگیرند. مثلاً خود من خیلی چیزها را در سفرها از همسفرانم یاد گرفته‌ام از جمله در سفر زیارتی که با فامیل رفته بودیم، خانم عمویم که در همه خوبی‌ها پیش قدم بود، بسیاری از الطافش را شامل حالمان می‌کرد. سحر از همه زودتر بیدار می‌شد و بوی خوش غذا را به راه می‌انداخت. از همه همسفران شادتر بود و در انجام کارها زبر و زرنگ‌تر. یکی از انگیزه‌های حقیر برای نوشتن این کتاب نیز وجود همسفران خوب بوده است. در این زمینه جا دارد از مشوقین خوبم تشکر کنم خصوصاً از خواهر مهربانم نجمیه جوکار - کارشناس ارشد زبان و ادبیات عرب - که به خاطر وجود ایشان به راحتی سراغ متون عربی در خصوص سفر می‌رفتم.

امیدوارم این مجموعه کوچک بتواند گامی بزرگ در جهت آشنا کردن شما عزیزان با گوشه‌هایی از آیین مسافرت در اسلام بردارد.

در خاتمه ضمن تقدیر و تشکر از مدیر محترم انتشارات قیام به جهت تلاش بی وقفه در انجام و ارائه این اثر، برای شما خوبان آرزوی سلامتی و توفیق می‌نمایم.

بیان مسئله

سیرو سفر از جمله اموری است که شرع مقدس اسلام توجّه خاصی به آن داشته و آن را مورد توصیه قرار داده همچنین آداب مخصوصی برای آن ذکر نموده است؛ ولی این موضوع به ندرت مورد بررسی نویسندگان قرار گرفته و اگر هم در این زمینه مطلبی نوشته‌اند، کمتر به صورت یک مجموعه کامل در آورده‌اند و برخی از آنها نیز به نوشتن سفرنامه اکتفا کرده‌اند.

با عنایت به موارد فوق و همچنین آثار روانی مثبتی که سفر برای مسافر به ارمغان می‌آورد، ارائه پژوهشهایی در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد لذا برای درک بهتر این آثار و در اختیار قرار دادن آن برای علاقه‌مندان بر آن شدم که در بابم «سیر و سفر در اسلام چگونه است؟»

امید است که یافته‌ها و مطالب موجود در این کتاب بتواند راهکارهای علمی و عملی را در اختیار آنان بگذارد.

از این که لطف نموده و این کتاب را تهیه فرموده‌اید، صمیمانه تشکر می‌کنم و به شما اطمینان می‌دهم که اگر با دقت تا پایان آن را بخوانید از صرف وقت و هزینه‌ای که در این را مبذول داشته‌اید، ناراضی نخواهید بود.

اشاره

دوست می‌دارم که باشم در سفر
چون سفر می‌آورد بر ما ظفر
فکر منا هرگز از این خوبی مهر
کن تمرکز در سفر اندر کبر*

جوکار

*. در اینجا منظور جادر مسافرتی است.

حتما این قول معروف را شنیده‌اید که: «بسیار سفر باید تا پخته شود خامی» اگر کتاب قرآن را برداریم و با هم ورق بزنیم می‌بینیم که در خصوص سفر توصیه‌های بسیاری دارد از جمله می‌فرماید:

۱. قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ... بگو در زمین گردش کنید...^۱

۲. أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ... آیا در زمین گردش نکرده‌اند؟...^۲

البته آیات دیگری هم در این زمینه نازل شده که در قسمت‌های بعدی ذکر می‌گردد. از پیامبر معظم اسلام ﷺ و ائمه طاهرين ﷺ نیز در مورد سفر، احادیثی گهر بار بر ایمان به یادگار مانده است که به عنوان تِمَن و تَبَرُّك يك مورد را از حضرت ختمی مرتبت ﷺ برایتان نقل می‌کنم:

سافروا تصحّوا: سفر کنید تا سالم بمانید.^۳ در یکی از کتاب‌های ترجمه شده خارجی هم، جمله‌ای را در مورد سفر پیدا کردم که این چنین بود: زندگی مردان بزرگ عبارت است از مسافرت به مناطق مجهول برای به دست آوردن میوه‌های تازه و ناشناس.

۱. سوره عنکبوت، آیه ۲۰.

۲. سوره روم، آیه ۹.

۳. نهج الفصاحه، ص ۳۳۸.